

5. - 7. december 1938, Bratislava.

Zápisnice z rokovania česko-slovenskej a maďarskej vládnej delegácie o riešení otázky kolonistov slovenskej a českej národnosti na odstúpenom území.

Zápisnica I. - 5. 12. 1938'

Po zahájení jednania o 16. hodine Dr. Martin Mičura v mene slovenskej delegácie srdečne vítal maďarskú delegáciu na čele so štátnym tajomníkom Tiborom de Pataky a pomenoval členov česko-slovenskej delegácie.

Ďalej uviedol, že sú otázky, ktoré sa dajú priaznivo a rýchle vyriešiť, kdežto sú aj také, vyriešenie ktorých je obťažné a pritom kazia vzájomný pomer. Ako takú spomenul záležitosť kolonistov na zabranom území.

Uviedol, že pôvodné stanovisko slovenskej vlády bolo, aby kolonisti zotrvali na svojich statkoch. Oproti tomu maďarská vláda zaujala stanovisko, že z jej strany kolonisti ačkoľvek nie sú tam vítaní, predsa v otázkach súkromnoprávných je ochotná jednať.

Teraz ale slovenská delegácia z poverenia svojej vlády dáva nasledujúci návrh:

Všetci kolonisti slovenskej a českej národnosti budú prevzatí a na Slovensku usadení za podmienok, že maďarská vláda umožní jak už vysťahovaným, ako aj ešte tam sa nachádzajúcim kolonistom pri zabezpečení osobnej a majetkovej bezpečnosti ich movitý majetok odviezť a zabezpečiť náhradu aj za nemovitosti² a zároveň prijme namiesto vysťahovaných istý počet česko-slovenských štátnych občanov maďarskej národnosti. S týmto návrhom by sa predišlo obapolným vykázaniam.

Po poďakovaní srdečného uvítania vedúci maďarskej delegácie Tibor de Pataky uznal dôležitosť rýchleho vyriešenia otázky kolonistov, aby sa priateľské nažívanie medzi dvoma susednými národmi zbytočne nekalilo³. Voči novému návrhu slovenskej delegácie, týkajúceho sa vzájomnej výmeny obyvateľov, nemôže zaujať meritorné stanovisko bez informovania svojej vlády a súčasne požiadal Pavla Sebestyéna, ministerského radcu, k zaujatiu stanoviska ohľadne ostatných bodov návrhu slovenskej delegácie.

Pavel Sebestyén poukázal na prehlásenie zástupcu maďarskej vlády v reklamačnej komisii, kde česko-slovenská delegácia nebola prítomná a bola zastúpená zástupcami Česko-Slovenského vyslanectva v Budapešti.

Uznal, že viaceré body nového návrhu slovenskej delegácie v zásade sa zhodujú so stanoviskom maďarskej delegácie a to:

Už uprchlí kolonisti môžu sa vrátiť na ich majetky na zabranom území za účelom odvezenia movitosti na Slovensko. Spomenutým alebo ich zástupcom poskytne maďarská vláda *salvus conductus*⁴, ďalej ubezpečil, že v neprítomnosti kolonistov utrpené škody možno paritnou komisiou ustáliť, ktorých počet nemôže ale prevyšovať tri. Po ustálení utrpenej škody otázka náhrady by bola dodatočne ustálená.

V ďalšom žiadal poskytnúť podrobný štatistický materiál ohľadne počtu kolonistov a miesta zainteresovaných majetkov. Upozornil na ťažkosti pri dovoze hovädzieho dobytku robenými zo strany česko-slovenských orgánov pre slintavku.

Ako novum označil výmenu kolonistov za česko-slovenských príslušníkov maďarskej národnosti, ku ktorej v tejto dobe maďarská delegácia nemôže zaujať pevné stanovisko.

Ustálil, že zo štátno-polícijných ohľadov jednotliví kolonisti musia prv opustiť svoje statky, ale uistil, že táto otázka bude tiež dobroprajne riešená.

Ďalej zdôraznil, že maďarská vláda je ochotná jednať nielen o náhrade za nemovitosti, ale aj za nemovitosti kolonistov, taktiež o otázke majetku maďarských príslušníkov na Slovensku.

Dotiaľ, kým sa poskytnie zmocnenie maďarskej vlády ohľadne otázky výmeny, aj dotiaľ možno isté otázky vyriešiť a sice spôsob vyvezenia movitého majetku a ustálenia utrpenej škody. Poukázal tiež na novšie vykázania na hraniciach Podkarpatskej Rusi a žiadal vôbec suspendovať vykázania, tak ako sa to stalo aj zo strany Maďarska. Ďalej vyslovil želanie, aby bolo ohľadne otázky štátneho občianstva taktiež zahájené vyjednávanie.

Predseda česko-slovenskej delegácie vyslovil spokojnosť nad tým, že otázka kolonistov nepreduje a žiadal, aby jednanie sa urýchlilo, čím by sa štátno-polícijné opatrenia zo strany maďarskej stali zbytočnými.

Vedúci maďarskej delegácie Tibor de Pataky prizvukoval, že štátno-polícijné opatrenia boli by zavedené len proti jednotlivcom a len v najnutnejších prípadoch.

Dr. Martin Mičura ohľadne výmeny spomenul, že budú aj takí česko-slovenskí príslušníci maďarskej národnosti, ktorí budú sami žiadať o ich výmenu. Ohľadne uvedeného rusinskeho prípadu nemohol zaujať stanovisko, keďže zástupca rusinskej vlády na dnešné jednanie sa nedostavil.

Tibor de Pataky žiadal, aby zásady pri ustálení škôd kolonistov boli rovnako uplatnené aj pri požiadavkách maďarských štátnych príslušníkov voči Slovensku.

Dr. Martin Mičura žiadal konkrétne prípady uviesť do zoznamu, prisľúbil vec vyšetriť a zjednať nápravu.

Dr. Jozef Zvrškovec poukázal na nepravdivý postup maďarských úradov ohľadne vykázania a uviedol konkrétny prípad, že majiteľ statku, nadobudnutého v roku 1917 bol z Maďarska vykázany.

Doporučil utvorenie subkomisie, ktorá by mala úkol riešiť podrobnosti.

Znovu sa ujal slova Pavel Sebestyén a prehlásil, že osobné otázky kolonistov inkluzívne otázka movitého majetku je hneď riešiteľná, maďarská kráľovská delegácia neodporuje ani súkromno-právnym následkom nemovitého majetku kolonistov; pokiaľ ale otázka ich nemovitého majetku vyžaduje isté štúdium pre neinformovanosť o česko-slovenskej agrárnej reforme, prosí otázku odškodnenia za nemovitosti kolonistov – pozdejšímu jednaniu ponechať.

Ohľadne teraz riešiteľných otázok prosil o poskytnutie podrobných štatistických dát.

Dr. Martin Mičura súhlasil so stanoviskom Pavla Sebestyéna a spomenul, že na niektorých miestach sú aj kolonisti maďarskej národnosti, ktorých nebude potrebné vymeniť a bude vyhotovený ich zoznam.

Vyzval pozornosť aj na potrebu ustálenia náhrady ohľadne ozimin, ďalej zasiatej lucernej a d'ateliny.

Tibor de Pataky doporučil označené podrobnosti prejednať na pokračujúcej schôdzi a uistil, že sa vynasnaží čím skôr zaujať stanovisko ohľadne výmeny príslušníkov maďarskej národnosti.

Dr. Martin Mičura učinil opatrenia ohľadne zverolekárskeho, dopravného a poľnohospodárskych expertov a so súhlasom prítomných po prerušení dnešného jednanie, zasadnutie odročil na 10. hodinu dňa 6. decembra 1938.

Zápisnica II. - 6. 12. 1938

Pod vedením Dr. Pavla Fábryho a Pavla Sebestyéna započalo sa o 10. hodine jednanie exper-

tov delegácie česko-slovenskej a maďarskej vo veci prevezenia živého i mrtvého inventára kolonistov zo zabraného územia.

Za rusínsku delegáciu zúčastnil sa porád Dr. Július Braščajko.

Ako prvý Ing. Fraňo Ševčovič vysvetlil postup, ako by boli kolonisti dopravovaní na opustené statky, čo by sa dialo vo dvoch turnusoch a síce železničnou dopravou zo Slovenska. Kolonisti združujúci sa ešte v zabranom území rádiom by boli vyzvaní, aby sa pripravili k odchodu. Každý zo Slovenska dopravený kolonista bude mať presne zostavený zoznam svojho zanechaného majetku.

Pavel Sebestyén žiadal o presné stanovenie zbieracích staníc pre určité kolonie.

Bolo stanovené:

Stanica Úzor:	kolónia Hviezdoslavov a Fakov
Stanica Veľký Lég:	kolónia Veľký Lég, Blahová Dedinka, Bellova Ves, Macov a Süilly
Stanica Sv. Michal:	kolónia Svätý Michal
Stanica Félištál:	kolónia Tönyö puszta,
Stanica Dunajská Streda:	kolónia Etrekarcsa a Blažov,
Stanica Veľký Meder:	kolónia Turok a Millenium,
Stanica Hodžovo:	kolónie Hodžovo, Okánikovo a Štúrovo
Stanica Komárno:	kolónie Hodovce a Harčáš puszta,
Stanica Senec:	kolónie Senec, Nový Svet a Hurbanová Ves,
Stanica Dióseg:	kolónia Hajmás,
Stanica Galanta:	kolónie Štefánikovo, Galanta a Košúty
Stanica Trnovec:	kolónia Trnovec,
Stanica Kisujfalu:	kolónie Arad a Miklósháza,
Stanica Kőbölkút:	kolónia Kőbölkút,
Stanica Stará Ďala:	kolónia Nová Ďala,
Stanica Hetény:	kolónie Šrobárová a Mudroňovo,
Stanica Biňa:	kolónie Biňa a Bart,
Stanica Čata:	kolónie Čata a Damažd,
Stanica Szakállos:	kolónia Ágota,
Stanica Veľké Šarluhy:	kolónia Bimboľa,
Stanica Pozba:	kolónia Malý Fajkürt,
Stanica Beša:	kolónia Jesenské.

Július Keresztes doporučil, aby prvý turnus šiel cez stanice: Úzor, Čeklís, Lučenec, Legiňa, Michafany,

druhý turnus cez stanicu Čeklís z okresu parkanského, železovského a vrábelského.

Pavel Sebestyén vyslovil mienku, že podľa predneseného návrhu bol by potrebný veľký počet úradníkov, lebo ku každej komisii bol by potrebný 1 – 1 úradník tak z maďarskej, ako i zo slovenskej strany.

Odhadnutie škody predstavoval si tak, že podľa miestneho notára a richtára bola by prítomná paritná komisia a tým by sa spravodlivé riešenie kolonistom zabezpečilo.

Dr. Pavel Fábry spomenul, že keď na opustený statok dopravený kolonista nájde v zozname uvedený svoj inventár, tak paritná komisia nebude musieť nič zisťovať a zápisnicu spísať. Ďalej žiadal, aby na zistenie a naloženie movitého majetku bola kolonistom určená 5-dňová lehota, pričom poukázal aj na dopravné ťažkosti v zimnej dobe z kolónií na zberné stanice.

Gabriel Schultz podal dotaz, ako sa má pokračovať pri odhadovaní zasiatych oziminy, lucerny a vyvezeného hnojiva.

Nato Dr. Pavel Fábry uviedol, že na tieto prípady sú praktické smernice, ináč kolonista udá, že koľko semena zasial a obecné predstavenstvo potvrdí správnosť údajov a hodnotu náhrady.

Ďalej sa Gabriel Schultz opýtal, že ohľadne movitého majetku ako sa bude pokračovať.

Dr. Pavel Fábry na to odpovedal, že kolonista musí presne udať, že čo mal a že po príchode, čo našiel, lebo napríklad miestami v Podkarpatskej Rusi boli kolonisti vyzvaní, aby opustili majetky behom 10 minút, v dôsledku čoho svoje movitosti tam zanechali.

Pavel Sebestyén držal za potrebné, aby prichádzajúci kolonisti odovzdali zoznam paritnej komisii, ktorá napíše zápisnicu, čo sa z predmetov v zozname uvedených našlo, učini poznámku do zoznamu a len potom, keď budú utrpené straty definitívne zistené, zasadnú odborníci a ustália náhradu za utrpenú škodu.

Zástupca štátnych železníc Juraj Paška poznamenal, že pôvodne spomenutá 5-dňová doba na celú dopravu nestačí a doporučil určiť výlučne na naloženie movitosti 4-dňovú dobu.

Pavel Sebestyén navrhol, aby tam, kde je vzdialenosť väčšia, bola lehota dopravy predĺžená o 1 deň a na nakladanie majetku do vagónov určené 3 dni.

S týmto návrhom všetci prítomní súhlasili.

V ďalšom Dr. Ján Görgényi a Pavel Sebestyén žiadali kolektívny pas pre kolonistov s fotografiou a osobné doklady.

Dr. Pavel Fábry a Dr. Ján Galla poukázali na to, že zaopatrenia fotografií zapríčinilo by mnohým kolonistom veľké ťažkosti a doporučili kolektívny pas bez fotografií a pre každého kolonistu osobné doklady.

Pavel Sebestyén prehlásil, že nakoľko by sa vyskytla potreba dopravy kolonistov nákladnými autami, tak maďarská vláda na základe podanej žiadosti prejaví ochotu povoliť aj túto dopravu.

K tomu Július Keresztes poznamenal, že by to mohli byť len civilné nákladné autá, riadené civilnými šoférmi, ktorí by potrebovali osobnú legitimáciu s fotografiou.

Dr. Ján Galla a Dr. Pavel Fábry boli proti doprave nákladnými civilnými autami a tiež Dr. Ján Görgényi bol tej mienky, že bude jednoduchšie previesť dopravu poľahmi.

Čo sa týka dovozu živého dobytku, táto otázka nevyžaduje zvláštneho opatrenia, lebo slovenské pohraničné orgány budú príslušnou inštrukciou upravené.

Gabriel Schultz zdôraznil, že dodatočné reklamácie po skončení jednaní v súvislosti s ustálením utrpených škôd, nebudú prijaté a všimane a v prípade, že sa nevyskytne žiadna škoda, aj tak bude treba dať negatívne prehlásenie, s čím Dr. Pavel Fábry súhlasil.

Konečne podal Dr. Pavel Fábry ešte otázku, aké stanovisko zaujme maďarská vláda voči tým kolonistom, ktorí kúpili ich majetky z voľnej ruky, na príklad od grófa Hunyadyho a Nemesa.

Nato Pavel Sebestyén odpovedal, že táto otázka môže byť prejednaná pri jednaní o otázkach štátneho občianstva.

Po tomto boli rezumované ohľadne dovozu živého i mrtvého inventára a odhadu utrpených škôd kolonistov nasledovné smernice:

1. Kolonisti budú dopravení zo Slovenska na svoje majetky v zabranom území železnicou vo dvoch turnusoch cez určené zberné stanice podľa kolónii.

2. Každý kolonista bude mať presne zostavený zoznam svojho zanechaného majetku.

3. Kolonisti zdržujúci sa v zabranom území budú rádiom vyzvaní, aby sa pripravili k opusteniu svojich majetkov.

4. Paritné komisie pre ustálenie škôd budú sa skladat' mimo miestnych orgánov ešte z jedného zástupcu slovenskej a maďarskej delegácie.

5. Na naloženie movitého majetku kolonistov do vagónov nech je určená lehota troch dní.

6. Ohľadom zanechanej oziminy a lucerny kolonisti majú udat', koľko semena zasiali a obecné predstavenstvo má potvrdiť správnosť údajov a odborníci majú ustáliť hodnotu náhrady.

7. Zo Slovenska na zabrané územie dopravení kolonisti majú byť zaopatrení kolektívnym pašom a osobnými dokladmi.

8. Doprava z kolónií na zberné stanice má sa diať poťahmi.

9. Dodatočné reklamácie po skončení jednania v súvisе s ustálením utrpenej škody nebudú do ohľadu vzaté a v prípade, že sa nevyskytne žiadna škoda, aj vtedy bude treba dať negatívne prehlásenie.

Po prejednaní nastolených otázok experti dokončili o 13. hodine svoju prácu s tým, že ustálené smernice budú dňa 7. decembra o 10. hodine prednesené v plenárnom zasadnutí česko-slovensko a maďarskej delegácie.

Zápisnica III. – 7. 12. 1938.³

Predseda Dr. Martin Mičura o 10. hodine znovu otvoril dňa 5. decembra 1938 prerušené plenárne zasadnutie česko-slovenskej a maďarskej delegácie vo veci týkajúcej sa kolonistov v zabranom území a súčasne oznámil, že za delegáciu podkarpatskoruskej dostavil sa Dr. Július Braščajko.

Predseda Dr. Martin Mičura predniesol smernice, ktoré boli dňa 6. decembra 1938 na schôdzi expertov uznesené.

Po tomto Pavel Sebestyén prečítal tiež smernice, ktoré zostavila maďarská delegácia a súčasne predniesol aj osnovy vzorov k jednotlivým bodom.

V debata, ktorá sa rozvinula o prednesených smerniciach, zástupcovia slovenskej delegácie žiadali odhliadnuť od toho, aby kolektívne pasy kolonistov boli opatrené fotografiou, lebo to by narážalo na veľké ťažkosti.

Pavel Sebestyén v tejto veci predbežne nezaujal meritorné stanovisko.

Ako samozrejmosť bolo spomenuté, že matky môžu kojencov niesť so sebou.

Július Schultz žiadal vylúčenie z tejto akcie tie osoby, proti ktorým zo štátno-polícajných dôvodov majú maďarské vrchnosti námietky.

Dr. Martin Mičura túto žiadosť považoval za neodôvodnenú a tvrdil, že kolonista za dobu troch dní, ktorá bude určená na vybavenie majetkových záležitostí i tak bude pod stálym dozorom.

Následkom uvedených Pavel Sebestyén prehlásil, že bude uvažovať o veci.

Július Keresztes žiadal rozdeliť pricestovanie kolonistov na dve časti a to podľa prílohy I . označenej, ako prvú časť a podľa prílohy II . ako druhú časť. Toto bolo delegáciami prijaté.

Dr. Július Braščajko žiadal o poskytnutie bezplatnej dopravy kolonistov od MÁV.⁶

Pavel Sebestyén vysvetlil, že predbežne pre neprítomnosť zástupcu MÁV nemôže zaujať pevné stanovisko, ale pri podpísaní zápisnice možno uviesť klauzulu, v ktorej sa uvedie, že česko-slovenská delegácia si praje, aby MÁV umožnil dopravu kolonistov bezplatne alebo za zľavnenú cenu.

Česko-slovenská delegácia súhlasila s týmto dodatkom.

Dr. Pavel Fábry podal otázku, čo sa stane s tými kolonistami, ktorí sa nemienia vrátiť na Slovensko.

Pavel Sebestyén odpovedal, že nastolená otázka nie je predbežne riešená. Keď sa kolonista nechce vysťahovať, môže sa tam tak dlho zdržovať, kým maďarská vláda nerozrieši túto zásadnú otázku a zdôraznil, že kolonista neskôr nemôže uplatňovať nárok na bezplatné vysťahovanie a stane sa to na jeho trovy.

Dr. Martin Mičura žiadal, aby vyriešenie takýchto žiadostí kolonistov bolo viazané na určitý termín.

Dr. Július Braščajko poukázal na to, že uvedené stanovisko maďarskej delegácie križuje opčné práva kolonistov a toto právo vylučuje.

Pavel Sebestyén vysvetlil, že teraz sa má riešiť otázka len tých kolonistov, ktorí sa chcú vrátiť na Slovensko a o osude ostatných rozhodne vláda podľa smerníc viedenského rozhodnutia.

Dr. Jozef Zvrškovec vysvetlil postup prevádzania terajšej akcie a zdôraznil, že tí kolonisti, ktorí zostanú na zabranom území a len neskôr mienia sa vrátiť na Slovensko, stratia všetky výhody, ktoré sa poskytujú teraz vysťahovaným.

Dr. Július Braščajko navrhol, aby ohľadom tých kolonistov, ktorí nepoužili túto akciu, sa uzavrela všeobecná dvojstranná dohoda.

Pavel Sebestyén súhlasil s týmto návrhom.

Ing. Fraňo Ševčovič spomenul, že sú aj takí kolonisti, ktorí z voľnej ruky kúpili nemovitosti a doporučil, aby sa tito pojali tiež do zoznamov. Jedná sa len o málo rodín.

Aj s týmto návrhom súhlasil Pavel Sebestyén a žiadal, aby zoznam každého kolonistu bol dvojmo vyhotovený a odovzdaný.

Ing. Fraňo Ševčovič žiadal, aby pri dodatočne poškodených budovách kolonistov bola ustálená náhrada.

Ďľa názoru Pavla Sebestyéna je to vec samozrejma, lebo poškodenie budov má byť tiež uvedené v majetkovom zozname kolonistov.

Po tomto Dr. Martin Mičura prečítal osnovu dohody vyhotovenú maďarskou delegáciou.

Po prečítaní osnovy dohody Dr. Július Braščajko uviedol, že kolonisti z Podkarpatskej Rusi nie sú spomenutí v prečítanej osnove, ačkoľvek na zabranom území v Podkarpatskej Rusi je 12 kolónii.

Ďľa zmienky Pavla Sebestyéna otázky kolonistov vyriešené so Slovenskom, mali by sa vzťahovať i na Podkarpatskú Rus.

Toto stanovisko osvojil si aj Dr. Július Braščajko vymienením, aby spomenutí kolonisti, ktorých počet činí asi 300 duší, mohli sa zdržovať na svojich majetkoch do 1. októbra 1939, keďže vláda Podkarpatskej Rusi nateraz nemá možnosti spomenutých kolonistov na inom mieste usidlíť a zaistiť ich existenciu.

Pavel Sebestyén na prednesenú žiadosť uviedol, že ohľadne odročenia termínu vysťahovania môže zaujať stanovisko len po rozhodnutí svojej vlády, ale aj dotiaľ nech sa prednesená žiadosť pojme do osnovy dohody so Slovenskom a Podkarpatská Rus nech vyhotoví podobné výkazy.

Ďalej bola prečítaná osnova ohľadne tých kolonistov, ktorí teraz nemienia vysťahovať sa zo zabraného územia.

Dr. Braščajko podotknul, že v osnove uvedená dvojmesačná lehota je krátka a doporučil ju predĺžiť do 1. októbra 1939.

Dr. Martin Mičura poukázal na to, že podľa uvedenej osnovy už vopred dáva sa maďarským vrchnostiam možnosť na vykázanie aj tých kolonistov, ktorí by mienili tam zotrvať a súčasne čítal slovenskou delegáciou vypracovaný protinávrh.

Pavel Sebestyén pridržiaval sa k pôvodnému textu.

Nato Dr. Martin Mičura žiadal vysvetlenie, že vlastne ktorých kolonistov je ochotné Maďarskom podržať na zabranom území.

Pavel Sebestyén poznamenal, že to závisí od vyriešenia ďalších otázok, menovite od otázky riešenia štátneho občianstva.

Dr. Martin Mičura žiadal vynechanie odstavca ohľadom vývozu cenností kolonistov.

Pavel Sebestyén na to odpovedal, že táto otázka bude vyriešená po vypočutí mienky Maďarskej národnej banky. V ďalšom zdôraznil, že neskúma sa, že utrpená škoda kým bola zapríčinená.

Po tomto vzhľadom na pokročilý čas zasadnutie delegácií o 13.30 hodine bolo odročené na 17. hodinu.

O 17. hodine Dr. Martin Mičura znovu otvoril prerušené zasadnutie a prečítal so slovenskou delegáciou prepracovanú osnovu dohody.

Pri 2. bode Pavel Sebestyén učinil dotaz, či by maďarská vláda nemohla odkúpiť kone od kolonistov za hotovosť.

Dr. Pavel Fábry vysvetlil, že sú to kone prevážne 4-ročné a súce na plemenný chov, v cene asi 5000,- Kč a zo strany Slovenska nečinia sa ohľadne odkúpenia žiadne prekážky.

Po prečítaní prepracovanej dohody Pavel Sebestyén uviedol, že ohľadom jednanja bude referovať svojej vláde, omluvil neprítomnosť štátneho tajomníka Tibora de Patakyho a s radosťou ustálil blízkosť názorov oboch delegácií.

Dr. Július Braščajko ešte oznámil, že niektorým kolonistom na hraniciach pri opustení zabraného územia boli odňaté peniaze a žiadal ich navrátenie v hotovosti.

Pavel Sebestyén vzal túto žiadosť na vedomie a prisľúbil stav veci ustáliť.

Po tomto sa započalo jednanie ohľadom riešenia otázky kolonistov z Podkarpatskej Rusi.

Dr. Július Braščajko konštatoval, že Podkarpatská Rus mala na zabranom území 12 kolónii a prehlásil, že ustanovenia, vzťahujúce sa na slovenských kolonistov, platili by aj pre podkarpatsko-ruských, vyjmúc termínu, ktorý by pre Podkarpatskú Rus bol ustálený 1. okt. 1939.

Potom prosil, aby 1 - 3 kolonisti, ktorí konajú nateraz vojenskú službu, sa mohli vrátiť k svojim rodinám do 1. októbra 1939.

Pavel Sebestyén vzal túto žiadosť na vedomie s tým, že rozhodne sa o tom až dodatočne.

Ďalej sa vyvinula živá debata ohľadom vzájomného vykazovania občanov a Pavel Sebestyén žiadal, aby vykázaným menovite z Podkarpatskej Rusi bolo umožnené sa vrátiť domov, kde majú prevažne zdedené majetky.

Dr. Július Braščajko uviedol, že vykázaných bolo 448 ľudí a to na vyšší rozkaz, ako retorzia za zbitých českých obchodníkov z Užhorodu. Ďalej prisľúbil, že prejedná túto otázku so svojou vládou a proti ktorým je menej sťažností, tým by sa umožnilo vrátenie.

Pavel Sebestyén vytýkal, že Dr. Július Braščajko spomínal isté prehmaty maďarských orgánov, ktoré veci nepatria do rámca terajšieho pojednávania a kazia atmosféru priateľského jednanja. Spomenul, že má k dispozícii úradne overené mnohé prípady brutality, spáchané protivnou stranou.

Dr. Martin Mičura súhlasil so stanoviskom Pavla Sebestyéna a prosil, aby vykazovanie bolo zastavené.

Nato Pavel Sebestyén oznámil, že maďarská vláda vykazovanie už dňa 5. decembra 1938 zastavila.

Po vzájomnom poďakovaní sa za delegáciami vykonanú výslednú prácu a dôstojný priebeh

pojednávania, bolo zasadnutie česko-slovenskej, podkarpatškoruskej a maďarskej delegácie o 19. hodine zakľúčené⁷.

AMZV ČR, PrS, kart. 62, f. 10, č. 175 206/V1-4/38, Kópia, strojopis.

¹ Prítomní:

Za slovenskú delegáciu: M. Mičura, P. Fábry, J. Zvrškovec, J. Galla, A. Malár, F. Ševčovič, B. Dirlam, J. Cieker, A. Cselko.

Za maďarskú delegáciu: T. Pataky, P. Sebestyén, G. Schultz, J. Keresztes, J. Görgényi.

² O stanovisku slovenskej vlády na otázku riešenia kolonistov na odstúpenom území pozri VA, Dokumenty II., s. 129 – 130, č. 103.

³ V deň, keď začalo rokovanie česko-slovenskej a maďarskej delegácie v Bratislave, maďarské ministerstvo zahraničných vecí informovalo svojho vyslanca v Prahe o stanovisku vlády na otázku kolonistov nasledovne: „Ako je známe Vašej Excelencii po spätnom pripojení územia Felvidéku autochtóme maďarské obyvateľstvo na mnohých miestach nepriateľsky vystúpilo proti česko-slovenským kolonistom, ktorí sa tu usídlili na príkaz česko-slovenskej vlády a to v takej miere, že maďarské orgány v snahe zabrániť ďalším vážnym incidentom boli prinútené väčší počet česko-slovenských kolonistov okamžite odsťahovať z ich terajších sídiel. Na česko-slovenskej strane tento postup vyvolal podobné retorzné nariadenie, v dôsledku čoho pretrvávanie terajšej situácie by mohlo viesť k zhoršeniu vzťahov medzi obidvoma štátmi. Preto tak z maďarskej, ako aj z česko-slovenskej strany vzniklo želanie, aby sa vytvoril nejaký modus vivendi v otázke kolonistov. V Budapešti sa v súčasnosti o tom vedú rokovania medzi maďarskou a česko-slovenskou delegáciou, počas ktorých maďarská strana navrhuje, že dočasne zastaví vyhostovanie kolonistov, maďarské úrady už vyhosteným kolonistom dajú možnosť na určitý čas sa vrátiť do svojho bydliska za účelom likvidácie ich majetkových záležitostí. Dokonca maďarská delegácia naznačila, že za škody spôsobené kolonistom na hmotnom majetku môže poskytnúť náhradu. Česko-slovenská delegácia prisľúbila, že zo svojej strany zastaví ďalšie vyhostovanie a doteraz vyhostení príslušníci maďarskej národnosti sa budú môcť vrátiť do svojich bydlísk. Za účelom definitívneho riešenia týchto otázok včera na pozvanie slovenského ministerského predsedu Tisa odcestovala do Bratislavy maďarská delegácia pod vedením T. Patakyho. Dnes sa začnú meritórne rokovania, o ktorých Vašu Excelenciu budem informovať.“ – ZM HÚ SAV, FMMZV, inv.č. 2239, K – 19, Küm. pol. 1938-7/7-4207 (3565). Správa MZV pre D. Stizójayho do Prahy 5. 12. 1938.

⁴ Ochranný sprievod.

⁵ Prítomní:

Za slovenskú delegáciu: M. Mičura, P. Fábry, J. Galla, J. Zvrškovec, B. Dirlam, F. Ševčovič, J. Cieker, A. Cselko.

Za podkarpatškú delegáciu: J. Braščajko.

Za maďarskú delegáciu: P. Sebestyén, G. Schultz, J. Keresztes, J. Görgényi.

⁶ Maďarské štátne železnice.

⁷ B. Dirlam vo svojej správe 8. 12. 1938 pre MZV hodnotil bratislavské rokovanie o kolonistoch slovami: „Mám dojem, že naše delegácie nebola k jednaniu pripravená a nevedela priesne, čo chce... Naproti tomu Maďari sledovali cieľ naprosto priesny, tím měli iniciativu a jednání ovládali. My jsme neměli v delegaci jediného zemědělského odborníka a členové její, většinou advokáti, neovládali látku po stránce odborné. Jinak by nemohli přistoupiti na tak nepatrnou lhůtu vyklizovací.“ – AMZV ČR, PrS, kart. 61, f. bez, č. 177 178.

9. december 1938, Lovinobaňa.

Správa okresného úradu Predsedníctvu slovenskej vlády o paralyzovaní podvratných akcií na delimitačnej čiare s Maďarskom.

Tunajší úrad venoval stále zvýšenú starostlivosť, najmä so zreteľom na pohraničné polozenie okresu, aby sa ani propagande zahraničného pôvodu, ani propagande nepriateľských živlov nepodarilo uhniezdiť a ohroziť záujmy štátne. Práve tak bolo učinené včas potrebné opatrenie na štátnych hraniciach, resp. na demarkačnej čiare, aby na naše územie nemohli preniknúť už či vojenské, alebo k tomuto účelu organizované tlupy „nezodpovedných živlov“. Pred obsadením Maďarsku pririek-